

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA
SOSYAL BİLGİLER DERSİ İLE MATEMATİK DERSİNİN
İLİŞKİLENDİRİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**
**The Evaluation of Integrating Mathematics and Social Studies in
Primary Education Social Studies Curriculum**

Nihan ŞAHİNKAYA

Yrd. Doç. Dr. Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
nihan@harran.edu.tr

Elif ALADAĞ

Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
ealadag@adu.edu.tr

Özet

Araştırmanın amacı, ilköğretim sosyal bilgiler programında sosyal bilgiler dersi ile matematik dersinin ilişkilendirilmesinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla sosyal bilgiler programı (4., 5., 6. ve 7. sınıflar) üç başlık altında incelenmiştir: Birinci bölüm "giriş ve açıklamalar", ikinci bölüm "kazanımlar", üçüncü bölüm ise "etkinlikler"dir. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Giriş ve açıklamalar bölümünde dersler arası ilişkilendirme hakkında yeterli bilgi verilmemektedir. Matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlar sınıf seviyesi arttıkça azalmaktadır. Bazı kazanımlarda ilişkilendirme yapmakta sıkıntı yaşanabileceği görülmüştür. Programın uygulanmasında rehber niteliğindeki etkinliklerde ise matematik dersi ile ilişkilendirmelerin yeterli olmadığı söylenebilir. Bu sonuçlara göre programın ilişkilendirme boyutunun yeniden gözden geçirilmesinin ve bu konuyla ilgili öğretmenlere rehber olabilecek daha fazla bilgiye yer verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler programı, matematik, disiplinlerarası yaklaşım, dersler arası ilişkilendirme

Abstract

The aim of this study is to evaluate the integration between social studies and mathematics in primary education curriculum. For this purpose, the curriculum of social studies courses (classes 4th, 5th, 6th and 7th) was examined in three subsections: first is "introduction and explanations", second is "standarts" and the last one is "activities". The results of the study are: there is not sufficient information in the introduction and explanation part of curriculum about the integration between different courses. The benefits that can be obtained from the integration with mathematics decrease with the class level. Also, it was observed that it may be difficult to built integration for some standarts. In the application of the program, the integration with mathematics may not be sufficient in the guiding activities. Based on the examinations, it was thought that the integration dimation of the program should be considered again and more information that may guide teachers should be given in the program.

Keywords: Social studies curriculum, mathematics, curriculum integration, interdisciplinary approach

GİRİŞ

Sosyal bilimler dünyanın ve yaşamın insanî ve toplumsal yönlerini inceleyen bir akademik disiplinler grubuna verilen addır (URL 1). Sosyal bilgiler ise, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2009). Tanımlardan da anlaşılacağı gibi sosyal bilgilerin büyük bir bölümünü sosyal bilimler oluşturmaktadır.

Bilginin temelini sosyal bilimler ve fen bilimleri oluşturmaktadır. Her iki alanda da üretilen bilgilerin insan yaşamını ilgilendiren her konuda, bilimsel yöntemlerin ışığı altında bütünleştirilmesi ve bunun sonucunda; disiplinlerarası yaklaşımın oluşturulması kaçınılmaz olmaktadır.

Doğada bilimleri tek başına görmek mümkün değildir. Bir olayı etkileyen birden fazla faktör vardır. Örneğin fizik biliminin incelediği bir konuda kimyanın, biyolojinin hatta sosyal bilimlerin etkisi vardır. Oysa bilimsel araştırmalar yapılırken bunlar konuların karmaşıklığını önlemek için birbirinden soyutlanır. Ders programları da bu sisteme göre hazırlanmaktadır. Öğrenciye bu konular birbirinden ayrılarak daha sistematik bir şekilde verilir. Oysa gerçek yaşamda öğrenci bunları iç içe görür. Bu da derste gördüklerini gerçek yaşama transfer etmekte zorlanmalarına neden olur. Bu nedenle okul programlarında disiplinler arasında bir ilişki kurma gereği duyulmuştur.

Jacobs'a (1989) göre, disiplinlerarası ya da bütünleştirilmiş eğitim bir temanın, kavramın, problemin incelenmesi için birden fazla disiplinin yöntem ve bilgisinden yararlanan program anlayışıdır. Health (1989) de, derslerin ilişkilendirilmesinin eğitimin kalitesini hem nitelik olarak hem de nicelik olarak artıracığını belirtmiştir.

Yıldırım ise (1996), disiplinlerarası öğretimin gerekçelerini şu şekilde açıklamıştır;

1. İnsan psikolojik yönden dünyayı bütüncül bir yaklaşım içinde algılamaktadır. Bu nedenle disiplinler öğretimin içerdiği bilgi ve beceriler, böyle bir bütün içerisinde sunulmadığı zaman öğrencilere yapay gelebilir. Gerçek yaşamla bağlantı kurmakta ve bu bilgileri bütünleştirerek kullanma konusunda sıkıntılara yol açabileceği için öğrenmeyi zevksiz hale getirebilir ve öğrencilerin okula karşı olan motivasyonlarını azaltabilir.
2. Değişen ve gelişen bilgi birikimi ile teknoloji eğitimi ve çevre eğitimi gibi disiplinlerüstü çalışma alanları ortaya çıkmıştır. Geleneksel disiplinlerin dar kapsamları içinde bu yeni gelişen alanları incelemek ve öğretmek mümkün

olamaz.

3. Öğrencilerin sınıf içinde öğrenmek zorunda oldukları birçok konunun disiplinlerarası bir niteliği vardır. Bu konular sadece bir disiplin ya da ders içinde ele alındığı zaman öğrenme anlamlı ve etkili olmayabilir.

4. Disiplinlerarası öğretim öğrenciye çok yönlü bir düşünme biçimi kazandırmaktadır.

5. Geleneksel disiplinler öğretimin temel özelliklerinden biri günlük yaşamdan soyutlanmış öğrenmedir. Disiplinlerarası öğretimde ise günlük yaşama daha yakın öğrenme sağlanmaktadır.

Eğitimciler, disiplinlerarası yaklaşımı önermekle birlikte, bazı sınırlılıklarına da değinmektedirler. Alleman ve Brophy (1991), bütünleştirilmiş faaliyetlerin dersin sınırlarını aşmaması ve eğitsel hedeflere yönelik olması gerektiğini belirtmektedir. Dersin hedefinden, kazanımdan uzaklaşmamaya dikkat etmek gerekmektedir. Derslerde ilişkilendirme yapacağım diye zorlama çalışmalara yer verilmemelidir. Bu yaklaşımın bir diğer dezavantajı, öğretmenlerin derslerde ilişkilendirme yapmak için ek bir planlamaya ihtiyaç duymasıdır. Bu ise zaman alıcıdır. Bu nedenlerden dolayı öğretmenler ilişkilendirme yapmaktan kaçınabilmektedir.

Castanos (1997), öğretmenlerle yaptığı görüşme sonucunda disiplinlerarası bir programın verimli bir şekilde uygulanabilmesi için beş faktörün önemli olduğunu belirtmektedir. Bunlar: öğrenciler, program, okul ortamı, yöneticiler, toplumsal destek.

Öğrencilerin farklı dersler arasındaki ilişkiyi, bir dersin diğerini nasıl etkilediğini anlamaları için dersler arası ilişkilendirmenin, bu ilişkilendirmeyi yapacak olan öğretmenlere açık ve net bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir. Bu görevi sağlayacak olan kaynaklardan biri öğretim programıdır. Bu nedenle bu araştırmada sosyal bilgiler öğretim programı ve bu programlarda matematik dersi ile ilişkilendirmenin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde çalışmanın problemi "İlköğretim sosyal bilgiler programında matematik dersi ile ilişkilendirme nasıldır?" şeklinde belirlenmiş ve aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır.

1. İlköğretim sosyal bilgiler programlarında (4., 5., 6., ve 7. sınıflar) "Giriş ve Açıklamalar" bölümünde matematik dersi ile ilişkilendirmelere ne kadar değinilmiştir?

2. İlköğretim sosyal bilgiler programlarında (4., 5., 6., ve 7. sınıflar) "Kazanımlar" bölümünde matematik dersi ile ilişkilendirmeler nasıldır?

3. İlköğretim sosyal bilgiler programlarında (4., 5., 6., ve 7. sınıflar) "Etkinlikler" bölümünde matematik dersi ile ilişkilendirmeler nasıl verilmiştir?

SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA İLİŞKİLENDİRME

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir. (MEB, 2005a) Tanımında belirtildiği gibi sosyal bilgiler dersi sosyal bilimlerin ve vatandaşlık bilgisinin bir tema yada ünite altında birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir derstir. Bu yönüyle disiplinlerarası bir derstir. Ancak sosyal bilgiler dersinde konular sosyal bilimler etrafında şekillenmektedir. Sosyal bilimler dışındaki bilim dallarıyla ise ilişkilendirme yapılmaktadır.

Disiplinlerarası program modellerinde üç çeşit ilişkilendirme söz konusudur: Yatay boyut, programda yer alan disiplinlerarasında bağlantının kurulmasıdır. Dikey boyut farklı düzeylerde öğretilen program içerikleri arasında bağlantıların kurulmasını üçüncü boyut ise yeni öğrenilen bilgilerin iş ve yaşam tecrübeleriyle ilişkilendirilmesini içerir (Weinbaum ve Rogers, 1995). Şu anda Türkiye’de uygulanan ilköğretim sosyal bilgiler programında, bütünleştirmenin bu üç boyutunu da görmekteyiz. Bunlardan birincisi *dikey ilişkilendirme* olan ders içi ilişkilendirmedir. Öğrenciler, aynı derste gördüklerini daha önce öğrendikleri bilgiyle de ilişkilendirmektedir. İkincisi *ara disiplinlerle ilişkilendirme*dir. Ara disiplinlerle ilişkilendirmede amaç sosyal bilgiler dersi ile yaşam arasında bağlantı kurmaktır. Sosyal bilgiler programında yer alan ara disiplinler şunlardır;

- Afet eğitimi
- Girişimcilik
- Rehberlik ve psikolojik danışma
- Kariyer bilinci geliştirme
- İnsan hakları ve vatandaşlık eğitimi
- Özel eğitim
- Sağlık kültürü

Ara disiplinlerle ilgili yapılmış olan bir çalışmada sınıf öğretmenlerinin 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonunda ara disiplinler ile ilgili verilmiş olan açıklamaların, öğretmenler tarafından yetersiz bulunduğu, öğretmenlerin programda belirtilen ara disiplin dallarına yönelik çalışmaların yanında ek çalışma yapmadıkları ayrıca ara disiplinlerin amacına ulaşmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun nedeninin ise ara disiplinlerin hepsinin uygulanabilirliğinin olmaması olduğu söylenmektedir.

Bu nedenle görüşme yapılan öğretmenler mevcut ara disiplinlerin dışında programa başka bir ara disiplinin yerleştirilmesini istememektedirler. Ara disiplinlerin amacına ulaşabilmesi için sosyal bilgiler ders saatinin artırılması ya da ara disiplin kazanım sayılarının azaltılması gerektiği belirtilmiştir (Ermiş, 2008).

Sosyal bilgiler programındaki bir diğer ilişkilendirme ise *yatay ilişkilendirme* boyutunu ortaya koyan dersler arası ilişkilendirmedir. Günümüzdeki programda sosyal bilgiler dersi, Fen ve Teknoloji, Türkçe ve Matematik dersleri ile ilişkilendirilmiştir.

Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülür. Örneğin; *Harrell ve Forney* (2001), ilköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin karşılaştığı sorunlardan birinin farklı derslerde anlatılan konular arasında bağlantı kurulamaması olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin farklı dersler arasındaki ilişkiyi, birinin diğerini nasıl etkilediğini anlamaları için öğretmenlerin bu ilişkilendirmeleri çok açık ve net olarak yapmaları gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde matematik ya da fen bilgisi konuları kullanılmaktadır. Eğer sosyal bilgiler öğretmeni iki ders arasındaki bağlantıyı yapmazsa öğrenci bunu fark edemeyecektir.

Dündar ve diğ. (2006), öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler 4-5.sınıf programını değerlendirdikleri çalışmada diğer disiplinlerle ilişkilendirme açısından da bulgulara ulaşmışlardır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinin mihver ders olduğu eski programda disiplinlerarası ilişkilendirmelerin dağınık olduğu ve yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Yeni programda ise eski programa göre daha fazla ilişkilendirme yapıldığını, biribiri ile ilişkili konular ve dersler arasında bağlantının daha çok kurulduğunu belirtmişlerdir.

Güven ve diğ. (2006), 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi programına ilişkin görüşlerini belirledikleri çalışmada likert tipi bir ölçek kullanmışlardır. Bu ölçeğin maddelerinden biri "Diğer derslerle ilişkilendirmeler rahatça yapılamamaktadır" şeklindedir. Öğretmenlerin 25'i (%33.8) katılmıyorum, 8'i (%10.6) kararsızım, 23'ü (%31.1) katılıyorum, 9'u (%12.2) tamamen katılıyorum şeklinde görüşleri belirtmişlerdir. Diğer derslerle ilişkilendirmelerin rahatça yapılamadığı görüşüne katılan ya da tamamen katılan öğretmenlerin oranı %43.3 etmektedir. Bu rakam neredeyse çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısına yaklaşmaktadır.

Güneş (2007), İlköğretim İngilizce Dersi 4. Sınıf programıyla Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Programının disiplinler arası ilişki açısından uyumunu incelemiştir. Disiplinler arası ilişkisi oluşturan ölçütler konu uyumu, etkinlik uyumu ve beceri-strateji uyumu olarak belirlenmiştir. Bu üç temel ölçüte dayanarak 4.sınıf İngilizce ve Sosyal Bilgiler Dersleri müfredatlarını,

yıllık planlarını ve ders kitaplarını incelemiştir. Yapılan bu incelemede, genel anlamda bu iki derste yer alan konu, etkinlik ve beceri-stratejilerde sistemli bir uyuma rastlanmadığı ama bazı kavramlar aracılığı ile bir uyum sağlanabileceği belirtilmiştir.

İki dersin içeriğinin disiplinler arası öğretim ile birleştirmesiyle öğrencilerin okulda öğrendikleri ile gerçek hayat arasında daha iyi ilişki kurabilecek ve öğrencilerde anlamlı bir öğrenme gerçekleşecektir. Örneğin öğretmenlere fen dersleri ile sosyal bilgiler dersinin nasıl ilişkilendirebileceklerini gösteren bir etkinlikte, maden bilimi ile geleneksel zanaatlardan biri olan nalbantın yaptığı çalışmalar arasında ilişki kurulduğunda öğrencilerin nalbantın ekonomi içindeki rolünü, günümüzdeki metal işçileri ile farkını, ekonomideki rollerini geçmiş ve günümüz açısından karşılaştırabilecekleri gösterilmiştir. Öğrenciler bu etkinlik sonunda hem maden bilimi ile ilgili temel bilgilere hem de geçmişte kalmış bir zanaat olan nalbant hakkında bilgilere sahip olmuştur. Buna dayanarak, öğretmenler ders içeriklerini birleştirmenin yollarını deneyerek öğrencilerde anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayabilirler (Morris, 2007).

Anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlamada öğretmene yardımcı olacak olan derslerarası ilişkilendirme konusunda öncelikle öğretmene rehber niteliğinde olan programların incelenmesi önemlidir.

YÖNTEM VE SINIRLILIKLAR

Araştırma, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçladığı için tarama modelindedir (Karasar, 1999). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde matematik dersi ile ilişkilendirmenin değerlendirilmesi amacıyla ilköğretim sosyal bilgiler dersi programları (4., 5., 6. ve 7. sınıflar) incelenmiştir. Birinci alt problem için programın "Giriş ve Açıklamalar" bölümünde dersler arası ilişkilendirme ile ilgili yapılan açıklamalar incelenmiştir. İkinci alt problem için programdaki sosyal bilgiler kazanımlarıyla ilişkilendirilen matematik dersi kazanımları belirlenmiştir. Üçüncü alt problem için ilköğretim sosyal bilgiler programlarındaki (4., 5., 6., ve 7. sınıf), matematik dersi ile ilişkilendirmenin yapıldığı kazanımlara ait etkinlikler incelenmiştir. Bu etkinliklerde ilişkilendirmeye ne kadar yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırmada her iki dersin programları iki araştırmacının her biri tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve daha sonra her iki araştırmacının elde ettiği sonuçlar karşılaştırılarak ortak bir sonuca varılmıştır.

Çalışmada *incelenen etkinlikler*, ilköğretim sosyal bilgiler dersi programındaki (4., 5., 6. ve 7. sınıflar) matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlara yönelik etkinliklerle sınırlıdır.

BULGULAR

Sosyal bilgiler dersi programında matematik dersi ile ilişkilendirmenin değerlendirildiği çalışmada şu bulgular elde edilmiştir.

1.İlköğretim sosyal bilgiler programlarında (4., 5., 6., ve 7. sınıflar) "Giriş ve Açıklamalar" bölümünde matematik dersi ile ilişkilendirmelere ne kadar değinilmiştir?

Bu alt probleme cevap aramak için İlköğretim sosyal bilgiler (4., 5., 6., ve 7. sınıflar) programının "Giriş ve açıklamalar" kısmı incelenmiştir. "Giriş ve açıklamalar" başlığı altında ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme, disiplinlerarası gibi kavramlara yer verilip verilmediği ve bu kavramlarla ilgili öğretmenlere bilgi verilip verilmediği taranmıştır. İlköğretim sosyal bilgiler programında "Programın Uygulanması ile İlgili Açıklamalar" bölümünde ilişkilendirmeler hakkında şu şekilde bir bilgi verildiği görülmüştür:

"Öğretmen, programda üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bunlar, üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirmedir. Programda üniteler arası ve dersler arası ilişkilendirme açıklamalar bölümünde yer alırken, ara disiplinlerle ilişkilendirme tabloları programın devamında yer almaktadır. Sınıf öğretmeni, 4 ve 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinde sık sık bu ilişkileri öğrencilerin kurmasına yardımcı olmalıdır. 6, 7 ve 8. sınıflarda dersin öğretmenleri diğer branş öğretmenleriyle toplantı yaparak planlarını oluşturmalıdır." (MEB, 2004a; MEB, 2005a).

Buna göre İlköğretim sosyal bilgiler programının "Giriş ve Açıklamalar" bölümünde dersler arası ilişkilendirme ve matematik dersi ile ilişkilendirme konusunda yeterli bilgi verilmediği söylenebilir. İlişkilendirmenin gerekçeleri, öğretmenlerin ilişkilendirmeyi nasıl yapması gerektiği gibi konulara yer verilmesi dersler arası ilişkilendirmenin daha etkili yapılmasını sağlayabilirdi.

2.İlköğretim sosyal bilgiler programlarında (4., 5., 6., ve 7. sınıflar) "Kazanımlar" bölümünde matematik dersi ile ilişkilendirmeler nasıldır?

Bu soruya cevap bulabilmek amacıyla ilköğretim sosyal bilgiler dersi programı kazanımlar tablosu ile ilköğretim matematik programı (4.-7. sınıflar) kazanımlar tablosu incelenmiştir. Sosyal bilgiler programında ilişkilendirme yapılan matematik dersi kazanımının yalnızca öğrenme alanı ve kazanım numarası verildiği için matematik dersi kazanımlarının açık ifadesi ilköğretim matematik programından alınmıştır (MEB,2004a; MEB,2004b MEB,2005a; MEB,2005b).

İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4. Sınıf programının "Birey ve toplum" öğrenme alanına ait bir örnek sayfa alınarak programda

kazanımların nasıl gösterildiği Tablo1'de verilmiştir.

Tablo1. İlköğretim sosyal bilgiler 4. Sınıf programının "kendimi tanıyorum" ünitesinde kazanımların gösterimi

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ 4. SINIF PROGRAMI			
ÖĞRENME ALANI: HİREY VE TOPLUM			
LÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KENDİMİ TANIMYORUM	Bu ünitenin amaçları öğrenilir;	☞ "Kıyık Farklar" (Kıyık eşyalar kullanarak nesnelere farklılıklar örnekler gösterir.) (1. kazanım)	☐ 3. kazanım için Türkiye'deki "Koruma" öğrenme alanı, Kendini Sıradan Olarak Gözetir. (20 kazanım)
	1. Birysel farklılıkların tanımlanması ve kabulüdür.	☞ "Farklı ve Özel" (Nesnelere farklılıkların bir sonuçları olduğunu örnekler verir.) (1. kazanım)	☐ 5. kazanım için Türkiye'deki "Yerim" öğrenme alanı, Kendini Yerini Olarak Gözetir. (7 kazanım)
	2. Duyguları ve düşüncelerini nesnelere karşı ifade eder.	☞ "Duygularım ve Düşüncelerim" (Fotoğraflar yardımıyla öğrencilere doğru ve yanlış olan nesnelere farklı davranışlar öğretir.) (2. kazanım)	☐ 5. kazanım için Matematik dersinde "Zaman Ölçme" alt öğrenme alanı (3 kazanım)
	3. Farklı durumlarda doğru ve yanlış davranışları ifade eder.	☞ "Duygularım, Düşüncelerim El Etker" (Özel durumlar oluşturan doğru ve yanlış olan nesnelere göre davranışları ifade eder.) (2, 3, 4. kazanım)	☐ 4. kazanım "Göz ve Kulağınla Yaşamın" ile ilişkilendirilebilir.
	4. Başlıkların doğru ve yanlış olduğunu ayırt eder.	☞ "Güzel Tutar" (Doğru ve yanlış olan nesnelere örnekler gösterir.) (2, 3, 4. kazanım)	☐ Farklılık kavramı ile bir yere farklılıkların tanıma, doğru ve yanlış olanları ifade etme konusunda çalıştırılır.
	5. Yapılarına ilişkin belli başlı olayları tanımlar ve ayırt eder.	☞ "Merhametli Hırsızın Hikayesi" (Merhametli hırsızın hikayesiyle ilgili örnekler verir.) (4. kazanım)	☐ Ahtapot, öküzle ilgili kelimeler (6-5)
6. Sık karşılaşılan nesnelere ilişkin bilgileri edinir ve bu bilgileri kullanarak davranışlarını belirler.	☞ "Yapmanın Kuvveti" (Yapma edilemeyen olayları tanımlar ve ayırt eder.) (5. kazanım)	☐ Renk kavramı ve renklerle tanımlanan nesnelere ilişkin bilgileri edinir, okul hayatı, spor hayatı, kimliği, kılık kıyafet kimliği vb.) ile ilişkilendirir. (6. kazanım)	
		☞ "Ahtapot'un Kimlik Belgesi" (Ahtapot'un kimliği ile ilgili nesnelere ilişkin bilgileri edinir ve ayırt eder.) (1, 6. kazanım)	☐ Özel Eğitim (1-1), (1-2), (4-2), (4-3), (3-6)
		☞ "Bu Benim Kimliğim" (Nüfus cüzdanı, okul ve spor kulübü kimliği gibi kimlik belgelerindeki bilgileri kullanarak kimliği öğrenen nesnelere fark eder.) (6. kazanım)	☐ Uygunluk (1-4)
			☐ Karşıyaka Geliştirme (1-2)
			☐ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (1-1), (2,3-12), (4-4)
			☐ Sağlık Kültürü (1-11), (4-10)
			☐ Duyguların verileriyle ilgili: Kendini tanıma ve kullanma.
			☐ Duyguların verileriyle ilgili: Duygu ve düşüncelere ayırma ve değerlendirme.
			☐ Bu ünitede verilen, öz değerlendirme formu, açık uçlu sorular kullanılarak değerlendirilmiştir.

☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir

İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir

Kazanım 1. kazanım ile ilgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir

Parantez içindeki 1. kazanım ile ilgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir ☐ İlgili alanlar için değerlendirilir

(Tablo1. İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4. Sınıf programından 2009 yılında alınmıştır.)

Tablo 1'e bakıldığında Sosyal bilgiler dersi 4.sınıf programında yer alan "birey ve toplum " öğrenme alanının "Kendimi Tanıyorum" ünitesinde "Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar" kazanımı ile matematik dersinin "Zamanı Ölçme" alt öğrenme alanının 3.kazanımının ilişkilendirileceği belirtilmiştir. Üçüncü kazanımın ne olduğu belirtilmemiştir. İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenleri aynı zamanda matematik dersine de girdiği ve matematik programını bildiği için bu kazanımlara ulaşması sıkıntı olmayabilir. Ancak ilköğretim ikinci kademedeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin matematik dersi programını inceleyerek bu kazanımların ne olduğunu bulmasının zor ve zaman alıcı olabileceği düşünülmektedir. Bu da uygulamada sıkıntılara yol açabilecektir. Sosyal bilgiler dersinin 4. ve 5. Sınıf ünitelerinde matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımları ve matematik kazanımlarının açık hali programlardan belirlenerek araştırmacılar tarafından Tablo 2.oluşturulmuştur (K: kazanım kelimesinin kısaltması ve a.ö.a: alt öğrenme alanının kısaltması olarak kullanılmıştır).

Tablo2. İlköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlar ve matematik kazanımları

	Sosyal bilgiler	Matematik
4. Sınıf	Ünite: Kendimi Tanıyorum K. 5. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.	"Zamanı Ölçme" a.ö.a.(K.3: Yıl-ay-hafta-gün arasındaki ilişkileri açıklar.)
	Ünite: Yaşadığımız Yer K.5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	"Uzunlukları Ölçme" a.ö.a (K.2.: Standart uzunluk ölçme birimlerinden kilometre ve milimetrenin kullanım alanlarını belirtir.)
	Ünite: Yaşadığımız Yer K.6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	"Sütun Grafiği" a.ö.a (K.1.: Sütun grafiğini oluşturur.)
	Ünite: Üretimden Tüketime K.3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.	"Doğal Sayılarla Toplama İşlemi" a.ö.a (K.1.: En çok dört basamaklı doğal sayılarla toplama işlemi yapar.) "Doğal Sayılarla Çıkarma İşlemi" a.ö.a (K.1.: En çok dört basamaklı doğal sayılarla çıkarma işlemi yapar.)
	Ünite: Üretimden Tüketime K.6. Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.	"Sütun Grafiği" a.ö.a (K.1: Sütun grafiğini oluşturur. K.2: Sütun grafiğini yorumlar.)
	Ünite: İyi ki Var K. 2. İnsanın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanıır.	"Zamanı Ölçme" a.ö.a (K.3: Yıl-ay-hafta-gün arasındaki ilişkileri açıklar.)

5.sınıf	Ünite: Adım Adım Türkiye K.5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.	"Çizgi Grafiği" a.ö.a (K.1.: Çizgi grafiğini oluşturur. K.2: Çizgi grafiğini yorumlar)
	Ünite: Bölgemizi tanıyalım K. 3.Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	"Doğal Sayılarla Toplama İşlemi" a.ö.a K.4: Doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözer ve kurar)"Doğal Sayılarla Çıkarma İşlemi" a.ö.a (K.4: Doğal sayılarla çıkarma işlemini gerektiren problemleri çözer ve kurar.)
	Ünite: ürettiklerimiz K.4. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	"Çizgi Grafiği" a.ö.a (K.1: Çizgi grafiğini oluşturur K.2.: Çizgi grafiğini yorumlar)
	Ünite: bir ülke bir bayrak K.1.Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.	"Olasılık" a.ö.a (K.3: Bir olayın adil olup olmadığı hakkında yorum yapar.)
	Ünite: hepimizin dünyası K. 4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	"Geometrik Cisimler" a.ö.a (K.1: Piramide örnekler verir ve yüzeyini tasvir eder.)

(Kaynak: ilköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programı ve matematik dersi 4. ve 5. Sınıf programı, TTKB,2009)

Tablo 2. incelendiğinde ilköğretim sosyal bilgiler programında 4. sınıfta altı kazanımda matematik dersi ile ilişkilendirme önerilmiştir. Beşinci sınıfta ise beş kazanım matematik dersi ile ilişkilendirilmiştir. Dördüncü sınıfta kendimi tanıyorum ünitesinde "yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar" kazanımı ile matematik dersinin zamanın ölçme alt öğrenme alanının"Yıl-ay-hafta-gün arasındaki ilişkileri açıklar" kazanımının ilişkilendirileceği belirtilmiştir.

Burada öğretmene bu ilişkilendirmenin nasıl olacağı konusunda bilgi verecek olan tek araç ise etkinliklerdir. Ayrıca bu ilişkilendirmenin sadece önerilen etkinlikle verilmesinin ne derece yeterli olduğunun da belirlenmesi gerekmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin 6. ve 7. Sınıf ünitelerinde matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımları ve matematik kazanımlarının açık hali programlardan belirlenerek araştırmacılar tarafından Tablo 3.oluşturulmuştur.

Tablo 3: İlköğretim sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlar ve matematik kazanımları

Sınıf	SOSYAL BİLGİLER	MATEMATİK
6. Sınıf	Ünite: yeryüzünde yaşam K.1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	“Oran ve Orantı” a.ö.a (K.2: Orantıyı ve doğru orantılı nicelikler arasındaki ilişkiyi açıklar)
	Ünite: Ülkemizin Kaynakları K.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	“Tablo ve Grafikler” a.ö.a (K.1. Verileri uygun istatistiksel temsil biçimleri ile gösterir ve yorumlar.)
7.Sınıf	Ünite: ülkemizde nüfus K.2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	“Tablo ve Grafikler” a.ö.a (K.3. İstatistiksel temsil biçimleri oluşturarak ve yorumlayarak gerçek yaşam durumları için görüş oluşturur).

(Kaynak: İlköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programı ve matematik dersi 4. ve 5. Sınıf programı, TTKB,2009)

Tablo 3 incelendiğinde ilköğretim sosyal bilgiler programında 6. sınıfta iki kazanımda matematik dersi ile ilişkilendirme önerilmiştir. Örneğin altıncı sınıfta “yeryüzünde yaşam” ünitesinde “farklı ölçeklerle çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” Kazanımı ile matematik dersinin “oran ve orantı” alt öğrenme alanının “orantıyı ve doğru orantılı nicelikler arasındaki ilişkiyi açıklar” kazanımı ilişkilendirilmiştir. Yedinci sınıfta ise bir kazanım matematik dersi ile ilişkilendirilmiştir.

Tablo 2 ve Tablo 3 incelendiğinde 4. sınıftan 7. sınıfa doğru ilişkilendirmelerin azaldığı görülmektedir. Programda hangi sınıfta ne kadar ilişkilendirme yapılacağına neye göre belirlendiği, sınıf düzeyi arttıkça ilişkilendirmelerin neden azaldığına dair bir açıklama bulunmamaktadır.

İlköğretim 4. ve 5. Sınıfta sosyal bilgiler dersi ve matematik dersi aynı öğretmen tarafında verilmektedir. Bu nedenle öğretmen ilişkilendirme konusunda öğrencilerde bir eksiklik olduğunda, bunu bir dersin içerisinde de tekrar etme şansına sahiptir. Ancak 6. ve 7. sınıfta branş öğretmenleri olduğu için bu durumda öğretmenler arası işbirliğinin oldukça iyi olması gerekmektedir.

3.İlköğretim sosyal bilgiler programlarında (4., 5., 6., ve 7. sınıflar) "Etkinlikler" bölümünde matematik dersi ile ilişkilendirmeler nasıl verilmiştir?

Bu probleme cevap bulabilmek amacıyla ilköğretim sosyal bilgiler programında matematik dersi ile ilişkilendirme önerilen kazanımlara ait etkinlikler incelenmiştir. Bu etkinlikler, ilişkilendirmenin yapıp yapılmadığı şeklinde sınıflandırılmıştır. Ayrıca etkinliklerde ilişkilendirmenin nasıl yapıldığının somutlaştırılabilmesi için ilköğretim birinci kademededen(4.-5.sınıf) ve ikinci kademededen(6.-7.sınıf) birer örnek verilmiştir. Tablo 4'te sosyal bilgiler dersi 4. sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlara ait etkinliklerde ilişkilendirmenin olup olmadığına yer verilmiştir.

Tablo 4: 4. Sınıf sosyal bilgiler programında matematik dersi ile ilişkilendirilen etkinlikler

Ünite ve Kazanımlar	Etkinlik	İlişkilendirme Var/Yok
Ünite: Kendimi Tanıyorum K. 5. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.	Yaşamımdan Kesitler	Yok
Ünite: Yaşadığımız yer K. 5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.	Hava Gözlemi	Yok
	Kaynaklardan Araştırma	Yok
Ünite: Yaşadığımız yer K.6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	Define Arıyoruz	Yok
	Kaynaklardan Araştırma	Yok
	Gezelim Öğrenelim	Yok
Ünite: üretimden tüketime K.3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.	Benim Bütçem	Var
	Paranın Hikâyesi	Yok
	Alışveriş Listesi	Var
Ünite: üretimden tüketime K.6. Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.	Pazara Gidelim	Yok
	Alışveriş Listesi	Yok
	Film İzliyoruz	Yok
	Buğdayın Yolculuğu	Yok
Ünite: iyi ki var K. 2. İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve	İnternette Araştırıyoruz	Yok
	Zaman Tüneli	Yok

Tablo 4'te sosyal bilgiler ünitelerinin matematikle ilişkilendirilen kazanımları, bu kazanımlara ilişkin programda önerilen etkinlik adları ve bu etkinliklerin içeriğinde ilişkilendirilmenin var olup olmadığı belirtilmiştir.

Örneğin “Kendimi tanıyorum” ünitesinde beş numaralı “Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar” kazanımında matematik dersi ile ilişkilendirilme yapılmıştır. Bu ilişkilendirme için önerilen etkinliğin adı “Yaşamımdan Kesitlerdir”. Bu etkinliğin içeriği incelendiğinde matematik dersi ile ilgili bir ilişkilendirmenin olmadığı görülmüştür.

Tablo 4’e bakıldığında “Kendimi Tanıyorum”, “Yaşadığımız Yer” ve “İyi ki Var” ünitelerinde ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlara ait etkinliklerde matematik dersi ile ilişkilendirme yapılmamıştır. “Yaşadığımız Yer” ünitesinde ise ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen etkinliklerden sadece “Gezelim Öğrenelim” etkinliğinde kısmen bir ilişkilendirmeden söz edilebilir.

Bu etkinlikteki ilişkilendirme matematik dersi “Sütun grafiğini oluşturur” kazanımı ile ilgilidir. Etkinlikte çevredeki doğal ve beşerî unsurlar tanıtılırken grafik oluşturulmaktadır. Verilen durumda sütun grafiği de şekil grafiği de oluşturulabilmektedir. Ancak ne tür bir grafiğin oluşturulacağı belirtilmemiştir. Etkinliğin örneğinde de sütun değil şekil grafiği çizilmiştir. Burada öğretmenin isteğine bağlı olarak bir ilişkilendirme yapıldığından bahsedilebilir.

“Üretimden Tüketime” ünitesinde ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen iki kazanım için yedi etkinlik önerilmiştir. Bu etkinliklerin yalnızca ikisinde matematik dersi ile ilişkilendirme yapılmıştır. “Benim Bütçem” ve “Alışveriş Listesi” etkinliklerinde “En çok dört basamaklı doğal sayılarla toplama işlemini yapar” ve “En çok dört basamaklı doğal sayılarla çıkarma işlemini yapar” kazanımlarıyla ilişkilendirme yapılmıştır. Ancak “Alışveriş Listesi” etkinliğinde dört basamaklı sayılardan daha büyük sayılarla toplama ve çıkarma işlemi yapılması istenmiştir. Bu etkinlikte beş, altı, yedi ve hatta sekiz basamaklı sayılar kullanılmıştır.

İlköğretim 4. sınıf düzeyinde en fazla altı basamaklı doğal sayıları bildikleri ve doğal sayılarda toplama ve çıkarma işleminde en fazla 4 basamaklı doğal sayılarla işlem yaptıkları düşünülürse, bu etkinliklerde bir hata olduğu söylenebilir. “Benim Bütçem” etkinliğinde de para kullanılmıştır. 4. sınıf düzeyindeki öğrenciler ondalık kesirlerle toplama ve çıkarmayı görmedikleri için lira ve kuruş içeren ondalık kesirlerle işlem yapamazlar. Oysa etkinlikte öğrencilerden ondalık kesirlerle toplama ve çıkarma yapması istenmektedir.

5. sınıf sosyal bilgiler programında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlara ait etkinliklerde ilişkilendirmenin olup olmadığı Tablo 5’te belirtilmiştir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler dersi 5. Sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlara ilişkin etkinlikler

Ünite	Kazanımlar	Etkilikler	İlişkilendirme Var/Yok
Adım Adım Türkiye	Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.	Grafik Yorumluyoruz	Var
		Fotoğraf İnceliyoruz	Yok
		Film İzliyoruz	Yok
Bölgemizi Tanıyalım	Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	Turist Rehberi Olalım	Yok
		Fotoğrafların Dili	Yok
		İnternette Araştırıyoruz	Yok
		Bölgemizi	Yok
Ürettiklerimiz	Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	Bir Gezi Yapalım	Yok
Bir ülke Bir bayrak	Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.	İnternette Araştırıyoruz	Yok
		Sözlük Çalışması	Yok
		Okul (Sınıf) Sözleşmesi	Yok
Hepimizin Dünyası	Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir	"Harikalar Diyarı"	Yok
		"Mimar Sinan'ın Eserlerini Tanıyoruz"	Yok

Tablo 5'te "Bölgemizi Tanıyalım", "Hepimizin Dünyası" ve "Ürettiklerimiz" ünitelerinde ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen etkinliklerde matematik dersi ile ilişkilendirme yapılmadığı görülmüştür.

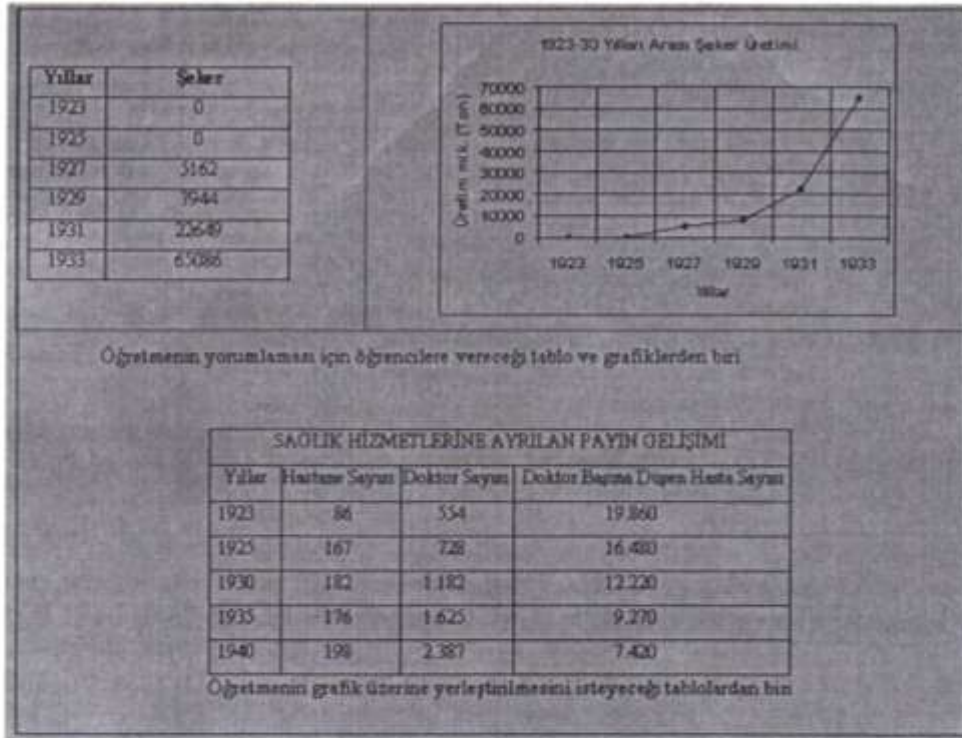
"Adım Adım Türkiye" ünitesinde ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen bir kazanım için üç etkinlik önerilmiştir. Bunlardan yalnızca "Grafik Yorumluyoruz" etkinliğinde matematik dersi ile ilişkilendirme

yapılmıştır. Bu etkinlik örnek olarak verilerek ilişkilendirmenin nasıl yapıldığı açıklanmaya çalışılmıştır.

ÖRNEK 1: “Grafik Yorumluyoruz” etkinliğinde matematik dersi “Çizgi grafiğini oluşturur” ve “Çizgi grafiğini yorumlar” kazanımlarıyla ilişkilendirmeye örnek.

Etkinlikte sınıf gruplara ayrılır. Her bir münazara grubuna birer tablo ya da grafik verilir. Öğrencilerin gruplar halinde tablo ve grafikler üzerinde çalışması sağlanır. Öğrenciler grup çalışması yaparken öğretmen grafiklerin açıklanması konusunda (her bir yıldaki üretim miktarının yaklaşık olarak belirlenmesi, yıllar arasındaki artışa dikkat çekilmesi, ekteki verilerin grafik üzerine yerleştirilmesi vb) öğrencilere yardımcı olur. Çalışma grupları, sırasıyla tahtaya çıkararak, seçtikleri bir grup sözcüsü aracılığıyla grafikte işlenen konuyu sınıfla paylaşırlar. Öğrenciler, grafiklerdeki verilerden yararlanarak Türkiye’de yaşanan gelişmeler hakkında birer gazete haberi yazabilirler.

Şekil 1: “Grafik Yorumluyoruz” etkinliğinden örnekler

“Bir Ülke, Bir Bayrak” ünitesinde, ilköğretim matematik dersi “Bir olayın adil olup olmadığı hakkında yorum yapar” kazanımıyla” ilişkilendirilen “Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder” kazanımı için üç etkinlik önerilmiştir. Bu etkinliklerin hiçbirinde matematik dersi ile ilişkilendirme yapılmamıştır. Ancak “Okul (Sınıf) Sözleşmesi” etkinliğinde öğrenciler, okul hayatını düzenlemek, adaleti, disiplini ve düzeni özendirmek, okulda demokrasiyi geliştirmek için bazı kurallar oluşturmaya çalışırlar. Öğrenciler bu amaçla okul kurulunu oluştururlar. Okul kurulu okulda uyulması gereken yasaları hazırlar. Üyeler bazı yasaları onaylar bazılarını onaylamaz. Bu etkinlikte öğrencilerin bir olayın adil olup olmadığı hakkında yorum yaptığı düşünülebilir. Ancak matematik dersinde belirtilen olasılık konusu yer almamaktadır. Bu nedenle bu etkinlikte de ilişkilendirme yoktur.

Tablo 6’da sosyal bilgiler dersi 6. sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirmelerin kazanımlara ait etkinliklerde ilişkilendirmenin olup olmadığına yer verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlara ilişkin etkinlikler

Ünite	Kazanımlar	Etkinlikler	İlişkilendirme Var/Yok
Yeryüzünde Yaşam	Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	Haritalar Ne İşe Yarar?	Var
Ülkemizin Kaynakları	Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Ülkemizi Geliştirelim	Var
		Yatırım Projeleri	Yok
		Benim Sadık Yârim Kara Topraktır	Yok

Tablo 6’ya göre sosyal bilgiler dersi 6. sınıf programında iki kazanım matematik dersi ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımlarla ilgili dört etkinlik önerilmiştir. Bu etkinlikler matematik dersi ile ilişkilendirme açısından incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen bir kazanım için bir etkinlik önerilmiştir. Bu etkinlikte matematik dersi ile ilişkilendirmeye yer verilmiştir. “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen bir kazanım için üç etkinlik önerilmiştir. Bu etkinliklerden

“Ülkemizi Geliştirelim” etkinliğinde matematik dersi ile ilişkilendirmeye yer verilmiştir. Diğer ikisinde ilişkilendirmeye rastlanmamıştır.

Tablo 7’de sosyal bilgiler dersi 7.sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirmelerin yapıldığı etkinliklerde ilişkilendirmenin olup olmadığına yer verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal bilgiler dersi 7. sınıf programında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımlar

Üniteler	Kazanım	Etkinlik	İlişkilendirme Var/Yok
Ülkemizde Nüfus	Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	Nüfus Sayımı Yapalım	Var
		Nüfusu İnceleyelim	Var

Tablo 7’ye göre sosyal bilgiler dersi 7. sınıf programında “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde ilköğretim matematik dersi ile ilişkilendirilen bir kazanım için iki etkinlik önerilmiştir. Bu etkinliklerin her ikisinde de matematik dersi ile ilişkilendirmeye yer verilmiştir.

ÖRNEK 2: “Nüfus sayımı yapalım” etkinliğinde matematik dersi “İstatistiksel temsil biçimleri oluşturarak ve yorumlayarak gerçek yaşam durumları için görüş oluşturur” kazanımı ile ilişkilendirmeye örnek.

Bu etkinlikte öğrencilere nüfus sayımı ile ilgili bilgi veriliyor. Ardından öğrenciler sayım sırasında sorulacak soruları belirleyerek bir sayım formu oluşturuyorlar. Bu formu oturdukları evi yakınındaki on hanede uyguluyorlar. Daha sonra bu formdaki bilgileri tablo ve basit grafiklere dönüştürüyorlar. Ve hazırlanan tablo ve grafiklerden genel sonuçlar çıkarıyorlar.

Etkinliğin devamında Türkiye nüfusu ile ilgili verilere geçiliyor. Öğrencilere sayım yıllarına göre nüfusun gösterildiği aşağıdaki tablo veriliyor. Bu tablodan grafikler hazırlamaları isteniyor. Böylece hangi veri için hangi grafiğin uygun olacağı konusunda kendileri karar veriyor. Grafikler hazırlandıktan sonra grafikleri okumaya yönelik sorular yöneltiliyor.

Yıllar	Şehir	Köy	Toplam
1927	3 305 879	10 342 391	13 648 270
1940	4 346 249	13 474 701	17 820 950
1950	5 244 337	15 702 851	20 947 188
1960	8 859 731	18 895 089	27 757 820
1970	13 691 101	21 914 075	35 605 176
1980	19 649 007	25 019 950	44 736 957
1990	33 326 351	23 146 684	56 473 035
2000	44 006 274	23 797 653	67 803 927

Sayım Yıllarına Göre Türkiye Nüfusu (Kır, şehir, toplam nüfus)

Şekil 2: "Nüfus sayımı yapalım" etkinliğinden örnek

Tablo 8'de ise İlköğretim sosyal bilgiler programındaki (4., 5., 6., ve 7. sınıf) matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanım sayısı, programa göre ilişkilendirmenin olduğu belirtilen etkinlik sayısı ve araştırmacılara göre ilişkilendirmenin yapıldığı etkinlik sayıları sınıf düzeylerine göre verilmiştir.

Tablo 8. Sınıf düzeylerine göre matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanım, etkinlik ve ilişkilendirme yapılan etkinlik sayıları

Sınıf	Matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanım sayısı	Etkinlik sayısı	İlişkilendirme yapılan etkinlik sayısı
4. sınıf	6	15	2
5. sınıf	5	13	1
6. sınıf	2	4	2
7. sınıf	1	2	2
Toplam	15	34	7

Söz konusu tablo incelendiğinde 4. sınıftan 7.sınıfa doğru gidildiğinde matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanım sayısı ve etkinlik sayısı azalmaktayken, ilişkilendirme yapılan etkinlik sayısı hemen hemen aynı kalmıştır. Bu sonuca göre programda etkinliklerde ilişkilendirmelere yeterince önem verilmediği söylenebilir.

SONUÇLAR

Yenilenen ilköğretim programında öğrencilerin derste gördüklerinin sadece o ders için değil hayatın her alanında kullanabileceği göstermek amacıyla dersler arası ilişkilendirme yapılmıştır. İlişkilendirmelerin etkili olabilmesi için programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin tam olarak anlamaları ve bunun için de programda ilişkilendirmenin nasıl olması gerektiği konusunda gerekli yönlendirmenin yapılması gerekmektedir.

Araştırma sonucunda programda “giriş ve açıklamalar” kısmında ilişkilendirmelerle ilgili yeterli bilgi verilmediği görülmüştür. İlişkilendirmenin ne olduğu, neden ilişkilendirme yapılması gerektiği ve öğretmenlerin derslerinde nasıl ilişkilendirme yapacakları hakkında bilgi verilmemiştir.

İlişkilendirilen kazanımlara bakıldığında; Sosyal bilgiler programında ilişkilendirme yapılan matematik dersi kazanımının yalnızca öğrenme alanı ve kazanım numarası verilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi matematik dersi ile ilişkilendirmenin yapıldığı kazanımlar için pek çok etkinlik önerilmiştir. Araştırmacılar tarafından incelenen bu etkinliklerin büyük bir kısmında ilişkilendirmenin olmadığı görülmüştür. Ayrıca Sosyal bilgiler dersi 4.,5.,6. ve 7.sınıf programlarında matematik dersi ile ilişkilendirilen kazanımların ve bu kazanımlara ait önerilen etkinliklerin sayısı 4. sınıftan 7. sınıfa doğru azalmaktadır.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Programın etkililiğinin artırılması, anlamlı ve kalıcı bir öğrenmenin sağlanabilmesi için programın tam olarak anlaşılması gerekmektedir. Bu nedenle açıklamalar bölümüne ilişkilendirmelerle ilgili daha fazla bilgi eklenmelidir. Programın etkili bir şekilde uygulanması için öğretmenlere, kitap yazarlarına, öğrencilere yol gösterici nitelikteki etkinliklerde dahi ilişkilendirmeler yeterli düzeyde değildir. Bu da uygulamada sıkıntı yaşanmasına yol açabilecektir.

Matematik dersi ile ilişkilendirmelerde yol gösterebilmesi için ilişkilendirmenin yer aldığı etkinlik örneklerinin artırılması gerekmektedir. Bu örnekler Milli Eğitim Bakanlığının web sitesinden yayınlanabilir. Öğretmenler arasında bilgi paylaşımını sağlayacak platformlar oluşturulabilir. Öğretmenlerin kendi hazırladıkları etkinlikleri paylaştıkları Talim Terbiye Kurulu web sitesindeki “öğretmen portalı” bölümünde (<http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/index.php>) ilişkilendirme yapılan kazanımlar için ayrı bir köprü kurulabilir. Böylece dersinde diğer derslerle ilişkilendirme yapacak öğretmenler buradan etkinliklere ulaşım uygulayabilir.

Programında dersler arası ilişkilendirme konusunda yeterli bilgi verilmemesi programın uygulayıcıları olan öğretmenler için sıkıntılara yol açabilecektir. Yapılan bazı çalışmalar da bunu destekler niteliktedir. Dündar ve diğerlerinin (2006), öğretmen görüşlerine göre sosyal bilgiler 4-5 programını değerlendirdikleri çalışmada öğretmenler yeni programda eski programa göre daha fazla ilişkilendirme yapıldığını, birbiri ile ilişkili konular ve dersler arasında bağlantının daha çok kurulduğunu belirtmişlerdir. Ancak burada kazanımlar boyutunda belirtilmektedir. Dersler arası ilişkilendirmeyi derslerinde uygulamalarına yönelik değildir. Güven ve

diğerleri, (2006)'nin çalışmasında ise derste uygulama boyutu ele alınmıştır. Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerin yarısına yakını (%43.3) diğer derslerle ilişkilendirmeyi rahatça yapamadıklarını belirtmişlerdir. Programda bu konuda yeterli bilgi ve yönlendirme yapılmadığı düşünülürse bu sonuç şaşırtıcı değildir. Bu nedenle öğretmenlerin çeşitli faaliyetlerle (hizmet içi eğitim, atölye çalışması, seminer, konferans) dersler arası ilişkilendirme konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin dersler arası ilişkilendirmede karşılaştıkları sorunlar tespit edilmelidir. Öğretmenlerin ilişkilendirme yapmakta zorlandıkları kazanımlar belirlenerek çözüm yolları üretilebilir.

Öğretmenler programdan çok ders kitaplarını ve öğretmen kılavuzlarını kullanmaktadırlar. Bu nedenle ders kitaplarında ilişkilendirmelerin nasıl olduğu, yeterli yönlendirmelerin yapıp yapılmadığı incelenebilir.

İlköğretim sosyal bilgiler programındaki matematik dersi ile ilişkilendirmeler sosyal bilgiler eğitimi uzmanları, matematik eğitimi uzmanları, matematik uzmanları, program geliştirme uzmanlarından oluşan uzman görüşüne göre değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- ALLEMAN J.C. & BROPHY, J. (1991). "A Caveat: Curriculum Integration Isn't Always a Good Idea" *Educational Leadership*, October, s.66.
- CASTANOS, J. (1997) Interdisciplinary instruction, *Thrust for Educational Leadership*, 10552243, Apr97, Vol. 26, Issue 6
- DÜNDAR, H., KAYHAN, H.C. ve YEL, S. (2006) İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-5 programının değerlendirilmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi* 14-16 Nisan 2006. Cilt I.436-441 Ankara: Kök Yayıncılık.
- ERMİŞ, S. (2008). Sosyal Bilgiler Dersindeki Ara Disiplinlerin Sınıf İçi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNEŞ, N. (2007). An Analysis of the Revised English Curriculum for Primary School Grade 4 from a Cross-Curricular Standpoint: Compatibility with the Social Sciences Curriculum. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜVEN, S., GÖKBULUT, Y. ve YEL, S. (2006) 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi* 14-16 Nisan 2006. Cilt I.465-475 Ankara: Kök Yayıncılık.
- HARRELL, P. E. & FORNEY, S. (2001). Integrating Social Studies And Ethnobotany: A Multicultural Approach, *Social Studies*; May/Jun2001, Vol. 92 Issue 3, p126, 4p.
- HEALTH, P. A. (1989). Integrating Social Studies with Math and Science. *Social*

- Studies and the Young Learner*, v1 n3 p12-15 Jan-Feb 1989.
- JACOBS, H.H. (1989). The Growing Need For Interdisciplinary Curriculum Content. H.H. Jacobs (Ed.), *Interdisciplinary curriculum: Design and implementation*. Alexandria, VA: ASCD.
- KARASAR, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2004a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2004b). *İlköğretim Matematik Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (6-7. Sınıflar) Öğretim Programı* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005b). *İlköğretim Matematik Dersi (6-7. Sınıflar) Öğretim Programı* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Morris, R.V. (2007). Social Studies around the Blacksmith's Forge: Interdisciplinary Teaching and Learning. *The Social Studies*. May/June. pp.99-103.
- ÖZTÜRK, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. (ed. C. Öztürk) *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- URL 1: Sosyal bilimler, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyal_bilimler , 27.07.2009.
- WEINBAUM, A., & Rogers, A. M. (1995). Contextual learning: A critical aspect of school-to-work transition programs. *Educational Reform and School-to-Work Transition Series*. (ERIC NO: ED381666).
- YILDIRIM, A. (1996). Disiplinlerarası Öğretim Kavramı Ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12: 89-94.